

Στις 7 του Οκτώβρη του 1875, ο σουλτάνος Αμπντούλ Αζίζ ανακοίνωσε λιτά και σεμνά ότι δεν υπήρχε γρόσι για πληρωμές προς εξυπηρέτηση των δανείων της Οθωμανικής αυτοκρατορίας: Χρεωκοπία! Το μόνο που είχαν να κάνουν οι δανειστές ήταν ν' αρχίσουν να κλαίνε τα λεφτά τους ομαδικά. Κατασχέσεις και επιβολές διαχειριστικών ελέγχων δεν περιλαμβάνονταν στο πρόγραμμα εξευρωπαϊσμού της Οθωμανικής αυτοκρατορίας. Άλλωστε, τα χρήματα των δανείων είχαν γίνει θηράματα στο σαφάρι των «δικών μας παιδιών».

Νωρίτερα και μέσα σ' αυτόν τον απέραντο παράδεισο της οθωμανικής ρεμούλας, ο, όπου ακόμα υπόδουλος, Ελληνισμός είχε βρει πρόσφορο έδαφος ν' αναπτυχθεί και να ευημερήσει. Με μοχλό την αναγεννημένη εκκλησιαστική διοίκηση και με την προστασία των Άγγλων που σπεύδανε να βοηθήσουν, όπου διαπίστωναν ρεύμα ενάντιο στον βασιλιά του ανεξάρτητου κράτους, Όθωνα. Το οθωμανικό περιβάλλον ευνοούσε τους καπάτσους και δραστήριους. Οι Έλληνες διαθέτουν και τα δυο προσόντα. Σύντομα, η Κωνσταντινούπολη και η Σμύρνη εξελίχθηκαν σε μεγάλα κέντρα του Ελληνισμού, που δεν περιοριζόταν πια στο Φανάρι. Η αναρρίχηση Ελλήνων στην κρατική ιεραρχία έφτασε κάποια στιγμή στην ολοκληρωτική της κατάκτηση. Έλληνες ήταν οι πρεσβευτές της Τουρκίας στις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, Έλληνες και οι εμπορικοί πρόξενοι στις μεγαλουπόλεις της γηραιάς ηπείρου. Και Έλληνας ο υπουργός Εξωτερικών της Οθωμανικής αυτοκρατορίας, που μετείχε στο συνέδριο του Βερολίνου, όπου παιζόταν η τύχη της ελεύθερης Ελλάδας. Εισαγγελεις, αρχίατροι, ο πρόεδρος του χρηματιστηρίου, τραπεζίτες, εργολάβοι δημοσίων έργων, δανειστές του κράτους και του σουλτάνου: Ο έλεγχος της δημόσιας οικονομίας είχε περάσει σε ελληνικά χέρια.

Ελληνικά ανώτερα εκπαιδευτικά ιδρύματα παρείχαν ευκαιρίες για μόρφωση, ελληνικές καθημερινές εφημερίδες πρόσφεραν ενημέρωση, επιστημονικοί σύλλογοι αναπτύσσανε δράση και μια πολιτική λέσχη στην καρδιά της Κωνσταντινούπολης έφερε το όνομα «Βυζάντιον» και γινόταν ο στίβος της αντιπαράθεσης ιδεών και ρευμάτων. Ως και αντιπροσωπεία στάλθηκε στην Αθήνα, για να απαιτήσει από τον θρόνο τον σεβασμό του συντάγματος.

Έφτασε η στιγμή που το καλύτερο για έναν Οθωμανό μέσο πρόσβασης στην εξουσία ήταν η γνωριμία του με κάποιον Έλληνα. Κι ενώ ο Ελληνισμός αναπτυσσόταν με ραγδαίους ρυθμούς, οι Τούρκοι συνεχώς έπαιρναν την κάτω βόλτα. Αμορφωσιά, φτώχεια, πόλεμοι και εξεγέρσεις τους αποδεκάτιζαν. Επαναλαμβάνονταν το φαινόμενο της άλλοτε ρωμαϊκής κατοχής, στη διάρκεια της οποίας οι υπόδουλοι Έλληνες είχαν «κατακτήσει» τους κατακτητές τους. Η αντιζηλία έβαλε τις βάσεις για την ανάπτυξη του φυλετικού μίσους, καθώς οι υπόδουλοι βρίσκονταν σε σαφώς καλύτερη μοίρα από τους ελεύθερους και

διέθεταν ισχυρούς προστάτες στις ευρωπαϊκές αυλές. Τότε ήταν που μπήκαν γερά τα θεμέλια του ανθελληνισμού, ο οποίος επρόκειτο να είναι ένα από τα κυρίαρχα συστατικά των Νεότουρκων.

Ο ανθελληνισμός έβρισκε πρόσφορο έδαφος και στους πληθυσμούς, που κατοικούσαν στις δύο Ρωμυλίες κι άρχιζαν να συνηθίζουν στην ιδέα ότι δεν ήταν κάποιοι ανώνυμοι ραγιαδες αλλά διαθέτανε εθνική υπόσταση: Ήταν Βούλγαροι κι ο τόπος τους λεγόταν Βουλγαρία. Από τον καιρό του καλόγερου Παΐσιου (<http://www.protagon.gr/?i=protagon.el.history&id=18454>), η εθνική αφύπνιση συνδεόταν με την καλλιέργεια του μίσους εναντίον Σέρβων και Ελλήνων. Ήταν κι αυτός ένας από τους λόγους που υπαγόρευσαν στον τσάρο Νικόλαο να συνδέσει τη στροφή του προς τους Σλάβους με την εγκατάλειψη των Ελλήνων. Κι όταν η επίσημη Ρωσία αποφάσισε πως, αντί να μάχεται τις πανσλαβιστικές ιδέες, ήταν προτιμότερο να τις εκμεταλλευτεί, οι Βούλγαροι βρήκαν ισχυρό σύμμαχο τη ρωσική εκκλησία. Μέσα από την εκκλησία άλλωστε δραστηριοποιόταν το βουλγαρικό λόμπι.

Από την εποχή που τα μέλη μιας αντιπροσωπείας επισκέφτηκαν τον Ρώσο στρατηγό στον Αίμο και δήλωσαν ότι είναι Βούλγαροι (1829), είχε συμπληρωθεί περίοδος μιας γενιάς, όταν οι Έλληνες αποφάσισαν πως ήταν ώρα για μια εκκλησιαστική μεταρρύθμιση. Η διοίκηση της Ορθοδοξίας μέσω του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης είχε περάσει από καιρό στα χέρια μιας θεσμοθετημένης, άκαμπτης κι οπισθοδρομικής γεροντοκρατίας. Κάτω από τη μύτη των Τούρκων, ο φωτισμένος πατριάρχης Κύριλλος Ζ΄ συγκάλεσε πανχριστιανική συνέλευση των υποδούλων. Ξεκίνησε στις 7 του Οκτώβρη του 1858 και ουσιαστικά κράτησε δυο χρόνια. Η γεροντοκρατία, μετά από ομηρικές μάχες, εξοβελίστηκε. Ψηφίστηκαν τότε οι «εθνικοί κανονισμοί» που θεσμοθετούσαν τα της εκκλησίας και της εκλογής πατριάρχη, αρχιερέων, συνοδικών κ.λπ. Οι «εθνικοί κανονισμοί», όμως, λειτούργησαν και σαν ένα είδος συντάγματος του υπόδουλου Ελληνισμού κι έβαλαν τις βάσεις για την εσωτερική του διοίκηση. Καταργήθηκαν στη διάρκεια του Α΄ Παγκόσμιου πολέμου (τυπικά, με τη συνθήκη της Λωζάννης το 1923).

Στην πανχριστιανική συνέλευση, όμως, υπήρχαν και εκπρόσωποι από τις Ρωμυλίες, που δήλωσαν και ήταν Βούλγαροι. Εξοπλισμένοι με την υποστήριξη του ρωσικού πανσλαβισμού και την υπόθαλψη του Βατικανού, που μυριζόταν νέα πελατεία, υπέβαλαν μια σειρά από απαιτήσεις. Η ικανοποίηση των αιτημάτων θα σήμαινε έναν ντε φάκτο φυλετικό διαχωρισμό της εκκλησίας. Το πατριαρχείο απάντησε αρνητικά και οι άνθρωποι του Βατικανού συμβούλευσαν τους Βουλγάρους να αποχωρήσουν. Δεν είχαν τέτοιο σκοπό αλλά, για να ασκήσουν πίεση, δημοσιοποίησαν τις προτάσεις των καθολικών. Το πατριαρχείο πρόσφερε μια σειρά από προνόμια, ανάμεσα στα οποία και η δυνατότητα να γίνεται η λειτουργία στη σλαβική γλώσσα. Οι Βούλγαροι ζήτησαν να μετέχουν και δικοί τους μητροπολίτες στη σύνοδο, από την οποία εκλεγόταν ο πατριάρχης. Ζήτησαν έξι θέσεις, τους προσφέρθηκαν δύο, μαζί με την επανίδρυση της αρχιεπισκοπής στο Τίρνοβο (αρχαία πρωτεύουσα των

Βουλγάρων) και τη δημιουργία αυτοκέφαλης βουλγαρικής εκκλησίας. Απαίτησαν η έδρα να βρίσκεται στην Κωνσταντινούπολη και μόνο τότε κατάλαβαν οι Έλληνες ότι σκοπός τους δεν ήταν η εθνική εκκλησία αλλά η άλωση του πατριαρχείου. Αντιδράσανε αλλά στους αντιπάλους τους προστέθηκε και ο σουλτάνος που θεώρησε πως η βουλγαρική σφήνα καθιστούσε πιο ευάλωτους τους Έλληνες καθώς του ήταν αδύνατο να καταλάβει ότι έτσι έπαιζε το ρωσικό παιχνίδι.

Στις 30 του Μάρτη του 1870, ένα φερμάνι ανακήρυσσε αυτόνομη τη βουλγαρική εκκλησία με επικεφαλής έξαρχο και με προσωρινή έδρα την Κωνσταντινούπολη. Ένας μακρύς κατάλογος απαριθμούσε τις μητροπόλεις που θα υπάγονταν στην Εξαρχία. Και μια παράγραφος ανέφερε ότι θα προσχωρούσαν σ' αυτήν και οι μητροπόλεις, των οποίων τα δύο τρίτα του πληθυσμού θα την προτιμούσαν. Μέσα σε ελάχιστο χρόνο, με το «έτσι θέλω» κι ανεξάρτητα από τη βούληση του ποιμνίου, δημιουργήθηκαν στη Μακεδονία επτά υπαγόμενες στην Εξαρχία μητροπόλεις, πλάι σε ισάριθμες ελληνικές. Στις 29 του Αυγούστου του 1872, η σύνοδος του πατριαρχείου της Κωνσταντινούπολης διακήρυξε ότι η βουλγαρική Εξαρχία είναι σχισματική.

Τον ίδιο καιρό, η δράση εκείνων που εργάζονταν για την εθνική αφύπνιση και χειραφέτηση των Βουλγάρων, εντεινόταν. Στη Μολδοβλαχία (μετέπειτα Ρουμανία), δρούσε βουλγαρική οργάνωση που κάποια στιγμή άρχισε να έχει επαφές με επίσημους εκπροσώπους των γύρω ηγεμονιών. Κι, όπως γίνεται σε τέτοιες περιπτώσεις, οι ενέργειες έφταναν ως την υπερβολή. Ανακαλύφθηκε η «Μεγάλη Βουλγαρία», εφευρέθηκαν αρχαίες θρακικές και ινδικές ρίζες, ενώ κάποια αρχαία θρακικά μουσικά στοιχεία, που επιζούν στην περιοχή, στάθηκαν ικανή απόδειξη ότι οι Βούλγαροι είναι κατευθείαν απόγονοι του Ορφέα και της Ευρυδίκης. Μοχλός σ' αυτή την ιστορία υπήρξε κάποιος Στεφάν Βέρκοβιτς (1827 - 1893) που κυρίως ασχολήθηκε με την προσπάθεια να αποδειχθεί ότι υπήρχε σλαβο(βουλγαρο)μακεδονικό έθνος, εκδίδοντας στο Βελιγράδι τον πρώτο τόμο της συλλογής «Δημοτικά Τραγούδια των Βουλγαρομακεδόνων» (1860). Ο ίδιος, ως ερευνητής, ανακάλυψε και τύπωσε τη σε 15.693 στίχους, όσους και η Ιλιάδα (!), Βέδα Σλοβένα («Σλαβική Βέδα», θρησκευολογικό κείμενο), η οποία «αποδεικνύει» ότι οι Βούλγαροι είναι γνήσιοι απόγονοι Ινδών και άρα των Θρακών που από τις Ινδίες ήλθαν. Είχαν προηγηθεί οι δραστηριότητες του Πέτκο Ράσκο Σλαβέικοφ (1825 - 1895), Βούλγαρου πατριώτη, που γεννήθηκε στη Μακεδονία, σπούδασε στο Βουκουρέστι, μπήκε στα φιλολογικά πράγματα το 1852 κι εξέδωσε στην Πετρούπολη βουλγαρικά τραγούδια (1853), προκαλώντας το ενδιαφέρον των πανσλαβιστών. Στα 1857, μετέφερε τη δράση του στην Κωνσταντινούπολη, όπου πρωτοστάτησε στις εκκλησιαστικές διεκδικήσεις των ομοεθνών του κι εξέδωσε τη σατιρική εφημερίδα «Γκάντα», με την οποία διακωμωδούσε τον ελληνικό κλήρο.

Από τα πράγματα, στη διάρκεια της έβδομης δεκαετίας του 19^{ου} αιώνα, είχε δημιουργηθεί

ένα «τουρκομολδαβοβλαχοβουλγαρικό» ανθελληνικό μπλοκ, που θα διευρυνόταν. Κι ένας ακόμα άτυπος «σερβοβουλγαρομολδοβλαχικός» ανταγωνισμός για έξοδο στο Αιγαίο. Έτσι, η Μακεδονία έμπαινε στο στόχαστρο Σέρβων, Μολδοβλάχων και Βουλγάρων, πριν καν αποκτήσουν εθνική ανεξαρτησία κι ενώ ακόμα ο τόπος βρισκόταν κάτω από την οθωμανική κατοχή. Με την ανεξάρτητη Ελλάδα να κοιμάται τον ύπνο του δικαίου. Και την τσαρική Ρωσία να υποδαυλίζει τις ορέξεις με σκοπό να τις εκμεταλλευτεί για να αποκτήσει η ίδια έξοδο στο Αιγαίο. Για τον λόγο αυτό, άλλωστε, κατασκεύαζε και σιδηροδρομική γραμμή, που κάποια στιγμή θα κατέληγε στη θρακομακεδονική παραλία.

Το «Μακεδονικό ζήτημα» είχε γεννηθεί.

(protagon.gr, 12.7.2014)